

JEMEN NAKON ARAPSKOG PROLJEĆA: GRAĐANSKI RAT I NJEGOVI AKTERI

Valentino Petrović*

Sadržaj

Ovaj se rad bavi prikazom građanskog rata u Jemenu započetog 2015. godine te donosi analizu najvažnijih događaja koji su utjecali na trenutnu političko-društvenu situaciju. U radu će biti predstavljeno i razdoblje koje je prethodilo sukobu. Ujedinjenje Jemena pod vlašću predsjednika Saleha te početni sukobi s Huti pokretom koji su doveli do političko-društvene krize smatraju se ključnim događajima za poznavanje cjelokupnog konteksta zbivanja. No kako je rad primarno geopolitičkog karaktera, nužno je istražiti ulogu lokalnih aktera, političkih elita i međunarodnih faktora. Tako će se, između ostalog, prikazati perspektiva Saudijske Arabije, SAD-a i Irana koji imaju najveći utjecaj na teritorij Jemena.

Ključne riječi: Jemen, Arapsko proljeće, građanski rat, Ali Abdullah Saleh, Abd Rabbuh Mansour Hadi, pokret Huti, proxy rat.

.....
*Valentino Petrović, student četvrte godine preddiplomskog studija politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: valentinopetrovic@hotmail.com

Uvod

Bliski je istok oduvijek bila zanimljiva regija za istraživanje. Istaknuto mjesto u literaturi posebice dobiva nakon velike uloge koju je u međusobnim odnosima s državama regije zauzeo SAD i njegovi partneri. Fokus je proučavanja, stoga, bio na zemljama poput Iraka, Irana i danas Sirije, što je razumljivo s obzirom na kompleksnu povijest, sustave vlasti, religiju, kao i ekonomsku dobit koja proizlazi iz pojedinih zemalja. U svemu tome nailazimo na Jemen, državu koja je često zanemarena u istraživanjima i kojoj, barem s pozicije suvremene literature, nije posvećeno dovoljno pozornosti. U proučavanju zbivanja u Jemenu nailazimo na brojne okolnosti koje čitatelju mogu biti nejasne. One su posljedica dugogodišnjih sukoba u društvu i na političkoj sceni te sežu daleko u prošlost oblikovanu još u 19. stoljeću i ranije. Ovaj se rad, dakle, prvenstveno bavi prikazom stanja u Jemenu nakon Arapskog proljeća i trenutnog građanskog rata započetog 2015. godine te ulogom lokalnih i međunarodnih čimbenika uključenih u razvoj događaja. Kako bi kontinuitet i razumljivost bili zadržani, u uvodu će biti prikazano razdoblje druge polovice 20. stoljeća jer je ono ipak presudno za analizu i sve aktere sukoba.

Kao i na ostalom području Bliskog istoka, rascjepkana unutarnja politička scena nije samo proizvod intervencije vanjskih aktera već i mnoštva manjih, lokalnih sukoba između plemena koja su se borila za premoć na određenom teritoriju. Takvi su sukobi u većini slučajeva uzrokovali podjelu teritorija ili stvaranje interesnih zona u kojima su vođe i političari bili u mogućnosti provoditi vlastitu politiku na način koji su smatrali najboljim. Štoviše, neslaganja su bila dodatno pojačana vjerskim razlikama i različitim interpretacijama islama što će se pokazati kao jedan od važnijih povoda građanskog rata 2015. godine. Međutim, dubljom analizom možemo uvidjeti kako su religijska pitanja imala sporedno značenje jer je sukob u Jemenu zapravo rezultat prijašnjih odnosa, prvenstveno onog između pokreta Huti i bivšeg predsjednika Saleha. Taj je sukob bio primarno vođen idejama moći, interesa i teritorija.

Temeljno pitanje ovog rada jest: postoji li perspektiva za rješenje građanskog rata s obzirom na vanjske i unutarnje činitelje i fragmentiranu društveno-političku situaciju? Kako bi pokušali odgovoriti na cjelovit način, bit će prikazana uloga Saudijske Arabije i koalicije zemalja koju okuplja, te Irana koji kao šijitska država ima značajan položaj na suvremenoj geopolitičkoj karti regije. Jemen je država koja na određeni način služi kao ogledalo sukoba na Bliskom istoku i primjer je koji može poslužiti analitičarima u istraživanju uzroka rata koji je nastao kao teritorijalno manji sukob, a s vremenom je uključivao sve više aktera i država. Istovremeno, u Jemenu su, osim navedenih komplikacija vezanih uz vlast, prisutna i brojna kršenja ljudskih prava te humanitarna

kriza, kao i visok stupanj siromaštva među stanovništvom što ovu državu čini još važnijom za razumijevanje zbivanja na Bliskom istoku.

Povijesni kontekst i ujedinjenje Jemena

Jemen je država nastala ujedinjenjem sjevernog i južnog dijela zemlje 1990. godine. Tada vlast preuzima predsjednik Ali Abdullah Saleh te je ona u njegovim rukama sve do Arapskog proljeća. Međutim, prije toga postojali su brojni sukobi oko teritorija u kojima je sudjelovalo mnoštvo lokalnih aktera, kao i zemlje regije, što je uzrokovalo destabilizaciju i u 1990-ima te kasnije. Tijekom druge polovice 20. stoljeća „oba su dijela zemlje doživjela građanske ratove i konflikte. 1962. dolazi do državnog udara u Sjevernom Jemenu, što dovodi do sukoba koji je uključivao Egipat, Saudijsku Arabiju, Jordan, Sovjetski Savez i Ujedinjeno Kraljevstvo“ (Lopour, 2016: 2). Zanimljivo je istaknuti kako u narednim godinama strane države nemaju toliku ulogu, osim Velike Britanije koja ostaje važan akter u Južnom Jemenu sve do kraja 1960-ih. Nakon toga sukobi ne prestaju te dolazi do novih konflikata u kojima se ovoga puta izravno sučeljavaju Sjeverni i Južni Jemen te, naposljetku, do građanskog rata u Južnom Jemenu 1986. godine (Lopour, 2016: 2).

Tijekom građanskog rata šezdesetih godina javlja se skupina poznata pod nazivom The Famous Forty koja je uvelike oblikovala moderne državne institucije i u čijim su redovima bili brojni budući službenici i članovi izvršne vlasti sve do ujedinjenja 1990. godine (Orkaby, 2015: 2). „Oni su predstavljali jezgru modernih i u inozemstvu obrazovanih javnih službenika, (...) znanje koje su stekli u inozemstvu iskoristili su kako bi kreirali modernu državnu infrastrukturu“ (Orkaby, 2015: 3). Osim toga, u godinama nakon rata počeli su zauzimati važna mjesta u državnim institucijama te su radili na unapređenju Jemena na svim područjima uprave. Jednako tako, imali su istaknute pozicije u vladama te je upečatljiv podatak da je „od 1967. do 1980-ih između jedne trećine i polovice svih članova kabineta proizašlo iz Famous Forty skupine. Jedanaest od dvadeset članova vlade iz 1974. bilo je u izvornom članstvu grupe“ (Orkaby, 2016: 3). No, osim članova navedene skupine, postojale su određene grupacije koje su, jednako tako, napustile Jemen te pokušale ostvariti bolji život i obrazovanje u zapadnim državama da bi se na kraju vratile, te zajedno s Famous Forty skupinom utjecale na stvaranje moderne države (Orkaby, 2016: 3).

Ujedinjenje iz 1990. godine nije naišlo na odobravanje jer je bilo očito da je predsjednik Saleh, kao vodeći politički autoritet, mogao upravljati zemljom na način na koji je želio te su uslijedile brojne političke igre između predstavnika sjevernih i

južnih provincija, što je naposljetku rezultiralo građanskim ratom 1994. i daljnjim jačanjem snaga odanih predsjedniku. „Predsjednik Saleh preuzeo je Jug, na kojem je proširio svoju moć upravljanja, (...) ali su mu u prvom planu bili interesi klijenata sa Sjevera, što mnogi južnjaci nazivaju 'okupacijom Sjevera' (...); deseci tisuća vojnog i sigurnosnog osoblja dobili su otkaz“ (Brehony, 2015: 236). Osim činjenice da je oko sebe okupio struju istomišljenika i članove obitelji, Saleh je upravljao državom tako da je uspostavio bliske odnose s političkom elitom i bogatim skupinama u društvu te „zadržao obrambeni i sigurnosni sektor u svojim rukama“ (Berhony, 2015: 234). U narednim godinama daljnje intenzifikacije odnosa između raznih lokalnih skupina, etničkih i vjerskih, pro i anti vladinih nije nedostajalo. Međutim, najvažnije je istaknuti Huti pokret koji je svoj uspon doživio još sredinom devedesetih te se je kao važan akter predstavio tijekom 2000-ih kada se njegovi pristaše nekoliko puta sukobljavaju s predsjednikom Salehom. No, aktivnosti te zajednice sa sjevera zemlje odigrale su presudnu ulogu u vrijeme Arapskog proljeća u kojem ona stječe važnost na razini cijele države i postaje središnjim čimbenikom u njezinu oblikovanju.

Važnost pokreta Huti i njihov odnos sa Salehom

Korijeni Hutija proizlaze iz daleke prošlosti, ali pokret koji je danas poznat svoju je organizaciju izgradio nakon ujedinjenja Jemena i centralizacije vlasti u rukama predsjednika Saleha koji je u svojoj vladavini „razvio sve izrazitije autokratske tendencije“ (Salisbury, 2015: 5). Huti su se kao pokret razvili tijekom devedesetih iz organizacije mladih koja je protestirala zbog odnosa vlade predsjednika Saleha prema Zaidima i napuštanja temeljnih učenja i principa Zaida (Berhony, 2015: 237). Između ostalog, njihov je nastanak bio reakcija na religijsku polarizaciju u društvu koja je uzrokovala nejednakosti različitih slojeva društva, uzimajući u obzir činjenicu da Hutiji pripadaju šijitskoj struji islama. Štoviše, religijska je polarizacija stvorila geografsku te se razlozi njihova ustanka mogu pronaći i u stupnju razvijenosti pojedinih dijelova države. „Hutiji tvrde da su njihovi ciljevi završetak religijske i političke diskriminacije Zaidi šijita i protest protiv odnosa vlade Jemena sa Sjedinjenim Državama. Vlada optužuje Hutije da pokušavaju uspostaviti zaidsku verziju sunitskog kalifata“ (Lopour, 2016: 2-3). Na čelu je pokreta Abdul Malik al Houthi koji je preuzeo vodeću ulogu „poslije smrti brata, parlamentarca i zaidskog šeika Husseina al Houthija koji je 2004. počeo okupljati snage protiv vlade predsjednika Saleha“ (Sharp, 2016: 5).

Ovo su, dakle, bili ključni razlozi zbog kojih je došlo do spora između vlade i Hutija te je, iz perspektive Saleha, u takvim uvjetima upravljanje državom bilo moguće jedino

čvrstom rukom, dok su Huti s vremenom okupljali oko sebe istomišljenike i stvarali potporu koja je bila potrebna za nadolazeći sukob s predsjednikom.

„Ponašanje Saleha tijekom tog razdoblja razljutilo je njegove međunarodne saveznike, ali su Saudijska Arabija, Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo odlučili podržati predsjednika sve dok je on odlučan boriti se protiv terorizma... Na kraju, Salehovi pokušaji da učvrsti vlast svoje obitelji nad državnim aparatom dovode do kolapsa režima i političke tranzicije koja je započela 2011“ (Salisbury, 2015: 5).

Na primjeru Jemena vidimo kako su često zapadne države zainteresirane za održanje statusa quo na područjima koja su rizična i koja zauzimaju važne geostrateške položaje. Međutim, odnos vanjskih sila i predsjednika Saleha u nadolazećem će se razdoblju promijeniti, ali o tome će više biti rečeno u narednim poglavljima.

Vladavinu predsjednika Saleha obilježila je ekonomska marginalizacija „običnog“ čovjeka te korumpiran sistem i mreža odnosa od kojih su profitirali predsjednikovi bliski ljudi i klijenti sa Sjevera, što se pokazalo kao jedan od povoda sukoba s Hutima (Brehony, 2016: 234-235). Osim toga, Saleh je imao vodeću ulogu i prije ujedinjenja 1990., kada se nalazio na čelu Sjevernog Jemena, i kasnije, do razdoblja u kojem je sukob eskalirao, te je uspio oblikovati državne institucije i stvoriti religijsku polarizaciju u ionako fragmentiranom društvu (Brehony, 2016: 234). Njegov stil upravljanja državom doveo je do protesta te su „u siječnju 2011. deseci tisuća mladih Jemenaca zauzeli ulice i zahtijevali odlazak Saleha i uspostavu prave demokracije. (...) Tražili su pravdu, jednakost i otvaranje političkih i ekonomskih centara moći koji su bili dostupni samo elitama“ (Kronenfeld i Guzansky, 2014: 80). Na temelju zanosa stvorenog u svrhu svrgavanja predsjednika, razne obespravljene skupine, od kojih su najaktivniji bili prvenstveno Huti, nastavljale su svoje ofanzive te su imale velik teritorij pod svojom upravom. Time su pokušavale iskoristiti svaku pogrešku režima koja bi doprinijela redefiniciji političkog sustava i uspostavi novih odnosa u društvu.

Arapsko proljeće i novi predsjednik Hadi

Kako se situacija u državi pogoršavala bilo je jasno da se moraju dogoditi promjene koje su ubrzo i nastupile. Međutim, pokazat će se da one nisu pridonijele boljitku države, već je došlo do nesklada u odnosima aktera kojih je bilo sve više. Demonstracije protiv Saleha nastavile su se i u narednim mjesecima 2011. te dolazi do sve većeg broja fizičkog sukobljavanja između predsjednikovih pristaša i nezadovoljne mladeži, što je naposljetku kulminiralo tragičnim događajem u kojem je ubijeno najmanje 50 prosvjednika (Berhony, 2015: 238).

„Saleh, suočen s gubitkom potpore unutar države i izvan nje, primoran je potpisati 23. studenog 2011. godine ugovor koji je zahtijevao da odstupi s dužnosti u zamjenu za imunitet za njega i njegove bližnje; ali mu je dozvoljeno da ostane u Jemenu. (...) Salehov potpredsjednik od 1994. godine Abd Rabbuh Mansour Hadi postaje privremeni predsjednik do izbora održanih u veljači 2012. na kojima je izabran kao jedini kandidat“ (Brehony, 2015: 238).

Izbori u nedemokratskim uvjetima u kojima bivši dužnosnik i bliski suradnik predsjednika preuzima položaj bili su potez kojim se nastojala uspostaviti institucionalna disciplina, s ciljem sprečavanja revolucionarnog žara koji je bio prisutan na području Bliskog istoka. Kako bi se proces tranzicije ostvario u sigurnijim uvjetima, u provedbu mira bio je uključen UN na način da je svojim djelovanjem nastojao smanjiti napetosti između političkih elita i potaknuti suradnju vođenu demokratskim principima (Brehony, 2015: 238-239).

Pomalo naivno, novi predsjednik Hadi omogućio je sada bivšem predsjedniku Salehu da ostane važan igrač i u narednim godinama. Saleh se, svjestan činjenice da su u državnoj strukturi brojni njemu odani ljudi, odlučio ne tako lako odreći vlasti. „Iskoristio je svoju mrežu veza kako bi sabotirao proces tranzicije i onemogućio predsjednika Hadija da spriječi podjelu u vojsci na one snage koje ga podržavaju i one koje mu se protive“ (Popp, 2015: 2). Na taj način Hadi nije mogao u potpunosti kontrolirati vojsku u uvjetima u kojima mu je upravo ona bila nužno potrebna te, jednako tako, nije bio u mogućnosti vjerovati ljudima oko sebe jer su prevladali odnosi iz prošlosti koji se nisu mogli samo tako zanemariti. U namjeri da ujedine vlast, političke su elite zapravo stvorile dvije struje od kojih su obje posjedovale značajne resurse za potencijalan sukob. Osim toga, bio je upitan i sam proces izbora predsjednika Hadija te činjenica da u novostvorenu vladu nacionalnog jedinstva nisu bili uključeni neki od ključnih aktera na političkoj sceni Jemena, odnosno oni koji su isprva potaknuli promjene, poput organizacija civilnog društva i mladih (Popp, 2015: 1).

Preuzimanje dužnosti Hadija označilo je početak djelomične preobrazbe države i dogovora koji bi uključivao ostale društveno-političke skupine. Oni su se očitovali kroz stvaranje „*National Dialogue Conference* (NDC) u ožujku 2013. koju su podržale države Zaljeva, SAD, Ujedinjeni narodi i Svjetska banka. (...) Konferencija se bavila problemima prirode režima, građanskih prava, strukturom sigurnosnih snaga i formulacijom ustava“ (Kronenfeld i Guzansky, 2014: 81). Teritorij je i dalje imao važnu ulogu, no sada se on oblikovao na drugačiji način, čime su društveno-politički odnosi dodatno fragmentirani jer ni stanovništvo glavnog grad Sane više nije bilo sigurno. Huti, kao i ostale manje i lokalne skupine, nisu bili zadovoljni radom NDC-a jer je ono pretpostavljalo podjelu teritorija Jemena na šest regija te su kao jedini izlaz vidjeli daljnje napredovanje, odnosno napuštanje sjevera zemlje u nadi da će pritiskom na

vladu uspjeti ostvariti željeno (Popp, 2015: 2). „U taktičkom savezničtvu s pristašama Saleha porazili su ključne protivnike i postali su *de facto* upravljači glavnog grada Sane u rujnu 2014. (...) Njihov je dolazak prijetio cjelokupnom procesu tranzicije“ (Popp, 2015: 2). Politički su akteri bili primorani surađivati s Hutima te poslušati njihove zahtjeve, no u daljnjim se zbivanjima pokazalo kako suradnja nije moguća jer je postojalo previše interesa koji nisu bili ostvarivi u novonastalim uvjetima. Štoviše, bivši je predsjednik Saleh shvatio da je trenutna situacija u državi pogodna za ponovno

Građanski rat i uloga Saudijske Arabije

Nakon dolaska Hutija u Sanu dolazi do uspostave određene vrste primirja između sukobljenih strana, prvenstveno predsjednika Hadija i vodećih ljudi među Hutima. Kako to inače biva, dogovori su bili opstruirani od obje strane jer su političke igre i zahtjevi, kao i nekonzistentna politika, bili previše za oslabljenu državnu strukturu i institucionalni ustroj Jemena.

„Predsjednikov mirovni sporazum i Ugovor o partnerstvu pojavili su se kao nada koja bi spriječila nasilje, međutim nisu ostvarili željene rezultate. (...) Huti su svojom paravojskom zauzeli ključne institucije u gradu. (...) Sva nadanja u mirovni sporazum propala su kada je u siječnju 2015. predsjednik ostupio s dužnosti i pobjegao iz kućnog pritvora. Nakon toga, predsjednik odlazi u Saudijsku Arabiju“ (Mitreski, 2015: 1).

U tom je trenutku bilo jasno da će u sukobu sudjelovati i strani igrači od kojih je svaki imao određen interes glede Jemena i njegove unutarnje političke situacije, kao i interese na širem teritoriju. Događaji s početka 2015. godine kada Hutiji preuzimaju kontrolu nad ključnim političkim institucijama države smatraju se početkom građanskog rata te od tada oni pokušavaju ustrojiti državni aparat prema vlastitom nahođenju. Osim stranih aktera koji se od tada uključuju u sukob, novi problemi nastali su na unutarnjepolitičkom planu jer je predsjednik Hadi smatrao da i dalje može upravljati državom iz Saudijske Arabije usprkos činjenici da su Huti nastojali stvoriti novu vladu i organe vlasti (Mitreski, 2015: 1).

Prethodno sukobljene strane, one bivšeg predsjednika Saleha i Huti pokreta, sada su bile zainteresirane za potpuno smanjivanje utjecaja predsjednika Hadija koji se, unatoč odstupanju s vlasti i bijegu iz države, odlučio vratiti uz pomoć Saudijske Arabije. Savez Saleha i Hutija „bio je taktičke prirode: Salehovi lojalisti protivili su se Hadiju jer su osjećali da su marginalizirani tijekom procesa tranzicije te su tražili povratak na vodeću ulogu u Jemenu“ (Laub, 2016). Nekoć ljuti protivnici koji su se međusobno optuživali za destabilizaciju države i podjelu teritorija, kao i za ugnjetavanje, pronašli

su konsenzus, ali su pritom bili suočeni s neodobravanjem međunarodne zajednice koja je podržavala vladu predsjednika Hadija. Međutim, u kaosu nastalom nakon početka građanskog rata, nameće se pitanje legitimnosti glavnih političkih aktera. Bivši predsjednik Saleh upravljao je zemljom od ujedinjenja 1990. te je njegova vladavina bila obilježena autoritarnim ponašanjem i odnosom prema manjim skupinama u društvu. Njegov nasljednik Hadi došao je na vlast kao jedini kandidat na izborima te nije pridonio normalizaciji odnosa u Jemenu. Huti, na kraju, preuzimaju vodeću ulogu državnim udarom, čime počinje građanski rat i novo razdoblje sukoba.

Kao najveća potpora režimu Hadija predstavila se Saudijska Arabija koja okuplja oko sebe široku koaliciju te nastoji uspostaviti mir u zemlji. Međutim, mir možemo interpretirati na različite načine i s raznih pozicija jer je jasno da su to, između ostalog, pokušaji da se stekne geostrateška prednost na tom području. Istovremeno, ulazak većeg broja zemalja u konflikt dodatno je zaoštrio religijske sukobe tj. rascjepe između sunita i šijita jer su do sada takvi prijepori i optužbe bile usmjerene u pravcu religijskog 'ekstremizma' Hutija. „Saudijska Arabija organizirala je koaliciju arapskih država sa sunitskom većinom: Bahrein, Egipat, Jordan, Kuvajt, Maroko, Katar, Sudan i UAE. (...) Rijad je smatrao da bi preuzimanje vlasti Hutija u Jemenu značilo prijatnu njihovu južnoj granici“ (Laub, 2016). Osim toga, postojala je zabrinutost glede još jedne regionalne sile, Irana, u kojem dominiraju šijiti te se time stvorila predodžba o koaliciji Huti-Iran. „U strahu od uspona grupacije za koju se smatralo da je vojno potpomognuta od strane Irana, Saudijska Arabija i osam sunitskih zemalja započinju zračne napade u cilju povratka vlade predsjednika Hadija“ (BBC News, 2016).

Uloga Sjedinjenih Država i proxy rat

Gdje se tu uklapa najmoćnija država svijeta? Sjedinjene Države, za razliku od godina kada su podupirale predsjednika Saleha, pružaju potporu predsjedniku Hadiju i koaliciji zemalja predvođenoj Saudijskom Arabijom. Realno, uloga je SAD-a da zaštiti svoje interese i interese saveznika kako bi osigurali područja resursa i vitalne strateške položaje. U skladu s time, glavni je interes SAD-a zadržati „sigurnost na granici sa Saudijskom Arabijom, slobodan prolaz kroz Bab al-Mandeb, kontrolne točke između Arapskog i Crvenog mora kroz koju prođe 4,7 milijuna barela nafte dnevno. (...) SAD podupire koaliciju s logističkom pomoći i obavještajnim informacijama“ (Laub, 2016). SAD se, dakle, ističe kao zagovornik rješenja u kojemu će sudjelovati obje strane u Jemenu u svrhu postizanja mira konsenzusom. Kako bi se takvo rješenje postiglo, bivši državni tajnik John Kerry 2016. posjetio je Saudijsku Arabiju gdje se raspravljalo o mirovnom rješenju i povlačenju Hutija iz glavnog grada Jemena (Sharp, 2016: 11). Usprkos želji da se pokaže kao medijator između sukobljenih strana, ovakav posjet

Kerryja može se protumačiti kao zauzimanje strane te nastavak politike podupiranja Saudijske Arabije, odnosno pružanja otpora Hutima.

Važno je istaknuti kako je SAD, zajedno sa Saudijskom Arabijom, pružao potporu predsjedniku Salehu u vrijeme kada je tinjao sukob između njega i Hutija. Tijekom 2000-ih, dok se Huti još nisu razvili u potpunosti te kada je njihovo djelovanje bilo ograničeno na sjeveru države, Saleh je potiskivao važnost Zaidi šijita te je dobivao potporu od sadašnjih neprijatelja sve dok je bio voljan boriti se protiv terorizma i potencijalnih uzurpatora vlasti (Salisbury, 2015: 9). Sjedinjene Države ovoga su se puta odlučile na vanjsku potporu, no zasigurno im nije svejedno tko je na vlasti jer Jemen zauzima važan položaj te je potrebno surađivati s vladom koja će u provođenju svojih ideja imati na umu njihov interes. Saudijska Arabija, prema dosadašnjem razvoju zbivanja, zauzima položaj u kojem joj se kao glavni suparnik predstavljaju Huti te nastoje intenzivirati tvrdnje prema kojima je u cijeli sukob uključen Iran, što zasigurno daje dodatnu dimenziju te čini ovaj sukob važnim za cijelu regiju.

Stoga bih kao jedan od najzanimljivijih podataka o građanskom ratu izdvojio tvrdnje da se često sukob karakterizira kao „proxy rat između Irana i Saudijske Arabije“, međutim postoje protuargumenti koji navode da je rat „više domaći sukob oko vlasti koji je izmaknuo kontroli i pogoršao se nakon Arapskog proljeća“ (Kasinof, 2016). Unatoč svemu, Hutiji pripadaju šijitskom ogranku islama, jednako kao i Iran te, na taj način, Saudijska Arabija i koalicija zemalja pronalaze zajedničkog neprijatelja. Ali važno je napomenuti kako Huti ne prakticiraju šijitsko učenje na jednak način kao ostatak šijitskog svijeta. „Njihovo ih odbacivanje određenih šijitskih zakona koji su fundamentalni iranskom učenju zapravo više približava sunitskom islamu“ (Esfandiary i Tabatabai, 2016: 157). Naravno, i u ovom su slučaju moguće razne analize i interpretacije s obzirom na konfliktnu povijest regije i teritorija koji je toliko puta bio ugrožen vojnom silom, bilo stranom, bilo domaćom. No, pokret Hutija time ostvaruje jedinstvenost kojom odbacuje dublje približavanje bilo kojoj strani u sukobu. „Stoga su, usprkos iranskoj pomoći tijekom pogoršanja sukoba, zadržali plemenske načine vladanja sa zaidskim principima“ (Esfandiary i Tabatabai, 2016: 157).

Međutim, neizbježno je spomenuti i Islamsku državu i ogranak Al-Qaide kojima nije bila posvećena tolika pažnja - dubina sukoba naprosto onemogućuje prikaz politike svih aktera, iako je ona u slučaju navedenih terorističkih skupina prilično jasna. AQAP (Al-Qaeda in the Arabian Peninsula) „provodi operacije u Jemenu od 2009. te je najaktivnija u južnim provincijama koje su tijekom prijašnjeg razdoblja bile dio Narodne Demokratske Republike Jemen, koja se ujedinila sa Sjevernim Jemenom 1990“ (Sharp, 2016: 9). Razlozi za takvu raspodjelu snaga zasigurno su u odnosima nastalim nakon ujedinjenja, kada je vlast predvođena predsjednikom Salehom

preuzela konce moći u svoje ruke, što je omogućilo ekonomsko bogaćenje sjevernog dijela zemlje (Sharp, 2016: 9-10). U takvim odnosima moći najviše trpi stanovništvo Jemena jer je država i bez rata na rubu siromaštva te je obezglavljena neprestanom proliferacijom sukoba, kojima je teško odrediti završnu točku.

Završna razmatranja

Građanski rat u Jemenu kojemu je službeni početak 2015. godina idealno prikazuje u kojoj mjeri rascjepi u društvu, religijski konflikti, lokalni akteri te politika mogu utjecati na sliku jedne države koja je u suvremenim analizama često zanemarivana. Teritorij Jemena bio je obilježen podjelama još od sredine 20. stoljeća sve do danas, kada su na njemu snage Huti pokreta i bivšeg predsjednika Saleha, trenutnog predsjednika Hadija, sunitske koalicije, Islamske države te Al-Qaide. Sjever je pod kontrolom Hutija te su oni napredovali do glavnog grada i dalje, dok su snage predsjednika na jugu zemlje. Autor Asher Orkaby tvrdi da će „Huti i Zaidi sa sjevera zemlje postati permanentni akteri svake vlade te će Huti naslijediti ulogu Famous Forty skupine kao buduće lice i globalni predstavnik Jemena“ (Orkaby, 2015: 7).

Kako bi se postigao dogovor „sve bi strane trebale odustati od maksimalnog ostvarenja zacrtanih ciljeva; Huti bi trebali prihvatiti podjelu vlasti, dok je kredibilitet predsjednika Hadija ugrožen njegovom ambicijom za moći i potporom ratu kojeg vodi Saudijska Arabija“ (Popp, 2015: 4). Stoga, nužno je omogućiti izbor novog predsjednika, ali bi u njegovu izboru trebali sudjelovati svi unutarnje politički akteri te bi zemlje koalicije, posebice Saudijska Arabija, trebale prekinuti intervenciju i potporu jednoj strani (Popp, 2015: 4). Jednako tako, postavlja se pitanje međunarodne zajednice te njezine uloge u pregovorima i stupanj involviranosti. Iz ovih razloga tema građanskog rata u Jemenu ostaje izuzetno važna, ne samo iz suvremenog sigurnosno-geopolitičkog diskursa, već sadrži šire političke implikacije koje se vežu za cijelu regiju. Posebice će zanimljivo biti promotriti zbivanja iz perspektive nove američke administracije i njezinog postavljanja prema pitanju Bliskog istoka, jednako kao i daljnja zbivanja vezana uz Saudijsku Arabiju i Iran. S obzirom na trenutno zaoštavanje odnosa SAD-a i Irana, može se očekivati daljnje približavanje Amerikanaca Saudijskoj Arabiji, kao i daljnje akcije sunitske koalicije u cilju sprečavanja moguće suradnje Jemena s Iranom, Rusijom ili Kinom (El Ghamari, 2015: 49).

Osim složene geopolitičke i sigurnosne situacije, Jemen je suočen i s nedostatkom političke participacije građana koji su, osim siromaštva, gladi i nedostatka lijekova, suočeni s nemogućnošću odabira odgovarajućeg političkog autoriteta koji bi

bio sposoban usmjeriti zemlju ka oporavku. Autor Aleksandar Mitreski ističe da stanovništvo Jemena „nema povjerenja u centralnu vlast i još manje u mogućnost političkog rješenja njihovih problema; ponajviše zbog razočaravajućeg i dugog procesa tranzicije. (...) Isto tako, nema pojedinca koji bi pružio nadu i ujedinio Jemen“ (Mitreski, 2015: 2). Kao što je navedeno, bivšem predsjedniku Salehu, njegovom nasljedniku Hadiju te Hutima nedostaje legitimitet da bi upravljali državom i donosili odluke koje se tiču cjelokupnog naroda jer je njihovo razdoblje na vlasti obilježeno korupcijom, iskorištavanjem državnog aparata za vlastiti interes te, naposljetku, nelegalnim i nedemokratskim metodama dolaska na vlast. Vanjska intervencija i uplitanje stranih država poput SAD-a i Saudijske Arabije dolazi još manje u obzir jer je očito da se u njihovim planovima ne nalazi interes stanovništva Jemena.

Odgovor na pitanje s početka rada ostaje pomalo u magli i neizvjesnosti jer se pokazalo da su pregovori propali i nakon Arapskog proljeća kada nije postojao toliki broj aktera i kada su sukobi bili vezani uz lokalne skupine i snage predsjednika Hadija, odnosno bivšeg predsjednika Saleha koji je i dalje imao utjecaj na vojsku. Teško se osloniti i na potporu Zapada koji, kao i mnogo puta ranije, nije zainteresiran za društvenu koheziju i unutarnju stabilnost ukoliko ona prijeti interesima najmoćnijih država. Dakle, kao potencijalno rješenje ostaje dogovor i konsenzus političkih elita na domaćoj sceni, ako ništa drugo, u svrhu borbe protiv terorizma. Ali, takav bi konsenzus morao uključivati široke društvene skupine u cilju demokratizacije države i stvaranja vlasti koja bi bila u mogućnosti odgovoriti na društvenu, političku i humanitarnu krizu te ostvariti ekonomski napredak. Zbivanja u Jemenu mogu se promatrati kao uzrok sukoba i interesa vanjskih sila koje koriste teritorij Jemena kao političko-ratnu šahovsku ploču. Međutim, ne smije se zaboraviti kako su u Jemenu postojali sukobi prije uključivanja regionalnih aktera. Cilj je rada bio prikazati situaciju iz široke perspektive kako bi se sve okolnosti uzele u obzir, jer jedino takav cjelokupan pregled omogućuje razumijevanje građanskog rata. Jednako tako, potrebno je skrenuti pozornost na ovu siromašnu državu jer je često zanemarena u suvremenom diskursu te je često u sjeni sukoba u Siriji. Jemen ostaje neriješeni slučaj i žarište šireg regionalnog sukoba jer su odnosi u društvu narušeni, i to od lokalnih, preko državnih granica te kao takvi, potaknuti vanjskim silama, prijete širem teritoriju.

Literatura

- BBC News (2016) *Yemen Crisis: Who is Fighting Whom*. Dostupno na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423> (25. siječanj 2017).
- Brehony, Noel (2015) Yemen and the Houthis: Genesis of the 2015 crisis. *Asian Affairs*. 46 (2): 232-250.
- El Ghamari, Magdalena (2015) Yemen: The Proxy War. *Securitologia*. 2: 43-56.
- Esfandiary, Dina i Tabatabai, Ariane (2016) Yemen: an Opportunity for Iran-Saudi Dialogue?. *The Washington Quarterly*. 39 (2): 155-174.
- Kasinof, Laura (2016) Yemen Isn't just a Proxy War Between Saudi Arabia and Iran. *The World*. Dostupno na: http://www.slate.com/articles/news_and_politics/foreigners/2016/10/the_yemen_conflict_is_not_just_a_proxy_war.html (25. siječanj 2017).
- Kronenfeld, Sami i Guzansky, Yoel (2014) Yemen: A Mirror to the Future of the Arab Spring. *Military and Strategic Affairs*. 6 (3): 79-95.
- Laub, Zachary (2016) Yemen in Crisis. *CFR Backgrounders*. Council on Foreign Relations. Dostupno na: <http://www.cfr.org/yemen/yemen-crisis/p36488> (25. siječanj 2017).
- Lopour, Jacqueline (2016) Spotlight on Yemen's forgotten war and humanitarian disaster. *CIGI Papers*. 97: 1-13.
- Mitreski, Aleksandar (2015) Civil War in Yemen: A Complex Conflict with Multiple Futures. Arab Center for Research and Policy Studies. Policy Analysis. 1-22.
- Orkaby, Asher (2015) A Passing Generation of Yemeni Politics. Crown Center for Middle-East Studies. 97: 1-7.
- Popp, Roland (2015) War in Yemen: Revolution and Saudi Intervention. *CSS Analyses in Security Policy*. 175: 1-4.
- Salisbury, Peter (2015) Yemen and the Saudi-Iran 'Cold War'. *Middle East and North Africa Programme*. Research Paper: 1-13.

Sharp, Jeremy M. (2016) Yemen: Civil War and Regional Intervention.
Congressional Research Service. 1-14.

Yemen In The Aftermath Of The Arab Spring: Civil War And The Main Players

Valentino Petrović

Abstract

This essay will portray the civil war in Yemen that started in 2015 and provide an analysis of the most important issues that have affected the current socio-political landscape. Its execution will also introduce the period that preceded the conflict. The unification of Yemen under the rule of president Saleh and the initial conflicts with the Houthi movement that created the political and social crisis are considered to be the key events in understanding the full context of the issue. Considering the primary geopolitical focus of the essay it is necessary to look into the role of the local actors, political elites and international factors. In this way the paper will present the perspectives of Saudi Arabia, USA and Iran, which have had the greatest influence on the territory of Yemen.

Keywords: Yemen, Arab Spring, civil war, Ali Abdullah Saleh, Abd Rabbuh Mansour Hadi, Houthi movement, proxy war